

Яніна Кучін,
кафедра філософії
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Український традиціоналізм у творчості Юрія Липи

Український філософ Юрій Липа у своїй праці «Призначення України» стверджував про існування двох культурних кругів у Європі, від яких утворилися сучасні народні спільноти, окреслена характеристика цих прадавніх кругів дає можливість зрозуміти психологію сучасних європейських народів. Перше культурне коло – номадів – мало головними осередками Центральну Азію та Арабські країни, до другого давнього культурного кола належить сучасна територія України. Першому притаманні нахил до патріархальної общини, до насильства та швидкої тактичної орієнтації, політичний ідеал цього кола – це апотеоза сильного деспота. Друге, ще сильніше культурне коло – хліборобське осіле коло, яке мало своїм яскравим виявом егейську і трипільську культуру. Автор праці схиляється до трипільської концепції походження українського народу.

В центрі другого культурного кола – образ Великої Матері, жінка-мати, що об'єднує біля себе сім'ю з устроєм осілої родини, вмінням господарювати, витривалістю у праці і традиціоналізм у праці. Першою такою формою є почуття хліборобськості, хліборобська енергія – це насамперед сумлінна праця і почуття відповідальності. Українській ментальності не притаманні деспотія та примусовість. Серед українців майже немає великих людей-експериментаторів на кшталт Наполеона, Петра I чи Чингізхана. Українські герої – "це висловники туги і праці багатьох поколінь. Вони завершують собою повторність і уяскраблюють традицію". Неможливо уявити потужних постатей Ярослава Мудрого і Осмомисла без попередньої, дуже довгої системи традицій, урочисте прийняття Володимиром Великим християнства як державної релігії відбулося через кілька століть після того як християнська релігія поширилась теренами Київської Русі.

Чим старше раса тим, тим глибше і різностороніше вона виявила свій характер, тим більшу роль відіграє в ній традиція, і меншу – експеримент. Це яскраво стосується нашої українського раси з притаманним їй традиціоналізмом та консерватизмом. Проте український консерватизм на противагу його проявам в інших країнах – це моральний консерватизм, його змістом є одвічна боротьба між добром та злом.

Для українців характерний не чистий індивідуалізм, а груповий, колективний, що є одиницею українського типу більшості організацій. Українське громадське життя – це чисто звичаєві явища соціального життя, продукт народного звичаю і традицій, що вироблено шляхом історичного досвіду і традицій. Регулюються відносини у суспільстві людей на підставі їх власних традицій і звичаїв. Наслідування цих звичаїв – це вже запорука продуктивності і колективу і одиниці.

Український індивідуалізм є виявом супроти стадності, але особиста самостійність українця та прив'язаність до якоїсь власної ділянки праці дуже легко вливається у найвиразніші форми і інтереси. Що боротися з ворогами не достатньо було ентузіазму одиниць, потрібні були збірні зусилля. Але ці групові зусилля не могли бути експромтом чи експериментом, вони базувалися на попередній перевірці цілими поколіннями попередників. Традиція збірних зусиль існувала перевірена століттями. Ця традиція передавалася через ритуали одиницям в категоричній формі. Предки і сучасники наказували одиниці, що слід робити. Поза збірнотою одиниця була нічим, "велика кількість одиниць була на службі збірності племінній чи расовій". Авторитет лідерів залежав від того як глибоко вони висловлюють дух збірноти.

Побутові, релігійні, геополітичні традиції існують на підсвідомому рівні саме ними керується пересічний українець у своєму соціальному житті, яким би новатором він не був.